

АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИНКУ 2015–2017 РР.: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

ANALYSIS OF THE EXCHANGE MARKET OF 2015–2017: PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

УДК 339.74:336.7

Стасюк А.В.

студентка

Університет митної справи та фінансів

Сосенкова К.Р.

студентка

Університет митної справи та фінансів

Заволока Л.О.

старший викладач кафедри фінансів

суб'єктів господарювання

та страхування

Університет митної справи та фінансів

Проаналізовано стан валютного ринку України під впливом негативних зовнішніх і внутрішніх чинників. Розглянуто політику НБУ, зокрема щодо використання ним методів валютного регулювання. Розкрито проблемні аспекти функціонування валютних ринків в умовах активізації процесів фінансової глобалізації, макроекономічних валютних ризиків та існуючих світових і вітчизняних фінансових криз. Визначено основні проблеми й можливі перспективи розвитку.

Ключові слова: валютна політика, валютний ринок, валютний курс, валютні інтервенції, валютно-курсова політика НБУ.

Проанализировано состояние валютного рынка Украины под влиянием негативных внешних и внутренних факторов. Рассмотрена политика НБУ, в частности относительно использования им методов валютного регулирования. Раскрыты проблемные аспекты функционирования валютных рынков в условиях активизации процессов финансовой глобализации, макроэкономических

валютных рисков и существующих мировых и отечественных финансовых кризисов. Определены основные проблемы и возможные перспективы развития.

Ключевые слова: валютная политика, валютный рынок, валютный курс, валютные интервенции, валютно-курсовая политика НБУ.

The state of the foreign exchange market of Ukraine under the influence of negative external and internal factors is analysed. The policy of the NBU, in particular regarding the use of its methods of currency regulation, is considered. The problematic aspects of functioning of currency markets in the conditions of activation of processes of financial globalization, macroeconomic currency risks and existing world and domestic financial crises are revealed. The basic problems and possible prospects of development are determined.

Key words: currency policy, foreign exchange market, exchange rate, currency interventions, currency and exchange rate policy of the NBU.

Постановка проблеми. Валютні відносини є однією з найбільш складних сфер ринкового господарства, оскільки в них зосереджено проблеми національної й світової економіки. Валютний ринок та його регулювання займають провідне місце в економічній політиці держави. З огляду на зазначене становище, підвищення ефективності функціонування вітчизняного валютного ринку набуває особливої актуальності. Досліджуючи вплив позитивних або негативних тенденції, можна досягти значних успіхів у досягненні основної мети діяльності Національного банку України (НБУ) – забезпечення стабільності грошової одиниці, якою є гривня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у структурне дослідження валютно-курсової політики Національного банку України зробили такі відомі вітчизняні науковці та практики, як О. Береславська, А. Гальчинський та ін. Дослідження впливу валютно-курсової політики на макроекономічні показники сучасної економіки України знайшло відображення у працях О. Ігнатової, С. Кучеренка, О. Петрика та ін.

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у дослідженні валютно-курсових процесів в Україні та відповідних дій НБУ як реакції на поточне становище.

Виклад основного матеріалу дослідження. Валютний курс – вагомий інструмент державної політики. Регулювання валютного курсу має сприяти нарощуванню виробництва та зростанню чистого експорту, що є визначальним чинником економічного розвитку України. Валютний ринок

України, як і валютні ринки більшості країн світу, значною мірою відображає стан економіки країни. Його коротка (за світовими мірками) історія представлена кількома періодами, коли застосовувалися різні підходи до його регулювання. Формування валютного ринку безпосередньо пов'язане з процесами розбудови української держави та реформуванням її економіки [1].

Валютно-курсова політика центрального банку держави є складовою частиною його грошово-кредитної політики, а отже, і загальної державної макроекономічної політики. Таким чином, передумовою проведення ефективної валютно-курсової політики є необхідність визначення чинників, які є ключовими в процесі валютного курсоутворення в Україні і водночас є чинниками макроекономічних валютних ризиків (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка основних макроекономічних показників України в 2015–2017 рр.

Показник	Рік		
	2015	2016	2017
Державний борг	1333,9	1650,8	2 141, 6
Золотовалютний резерв	13, 29	15, 54	18, 81
ВВП	1988,5	2385,4	2982,9

Джерело: складено на основі [2; 3]

На динаміку показників державного боргу значний вплив мала потужна девальвація національної валюти починаючи з 2015 р. Загальний обсяг

державного боргу України у цілому демонструє тенденцію до зростання протягом досліджуваного періоду. За досліджувані три роки сукупний обсяг державного боргу збільшився майже вдвічі – з 1 333,9 млрд. грн. станом на 2015 р. до 2 141,6 млрд. грн. у 2017 р.

Слід зазначити, що наслідком зовнішнього фінансування бюджетного дефіциту було зростання зовнішнього державного боргу (табл. 1), необхідність обслуговування і погашення якого підвищували попит на іноземну валюту на внутрішньому валютному ринку і зумовлювало зниження номінального курсу гривні, що тим самим підвищило макроекономічні валютні ризики України.

За результатом 2017 р. обсяг золотовалютних резервів становив 18,81 млрд. дол. США в еквіваленті, збільшившись протягом року на 21,8%. Серед основних чинників зростання обсягів резервів у 2017 р. можна виокремити додатне сальдо платіжного балансу, а також надходження фінансування від МВФ на рівні близько 1 млрд. дол. США. За період 2015–2017 рр. золотовалютний резерв збільшився на 41,4%.

У таких умовах девальвація національної валюти вмість призведе до стрімкого зростання співвідношення боргу до ВВП. Згідно з даними НБУ, за підсумками 2017 р. держборг досяг 72% ВВП. Тобто, незважаючи на збільшення ВВП у півтора рази, збільшується й обсяг держборгу, причому темпи його росту є більшими.

За таких обставин ситуація на валютному ринку є ще вкрай напруженою. Валютно-курсова політика національної економіки на нинішньому етапі історичного розвитку націлена на реалізацію регулятивного впливу держави, а саме НБУ, на стан і можливості коливання обмінного курсу національної грошової одиниці щодо долара США. Саме тому динаміка валютного курсу гривня/долар найбільш точно відображає зміни у валютно-курсовій політиці НБУ.

Аналіз кон'юнктури валютного ринку України доцільно розпочати з характеристики поточ-

них тенденцій, що склалися на валютному ринку (табл. 2). Стан валютного ринку України можуть характеризувати такі показники:

- офіційний курс гривні щодо інших валют;
- середньозважений курс гривні за операціями з готівковою іноземною валютою;
- обсяг операцій на міжбанківському валютному ринку України;
- обсяг валютних інтервенцій, здійснюваних НБУ [4].

Валютний курс спричиняє суттєвий вплив на зовнішньоекономічну торгівлю: зростання курсу гривні неодмінно сприятиме збільшенню цін на міжнародному ринку на продукцію, вироблену в Україні, і навпаки. Водночас динаміка валютного курсу не лише викликає зміну, а й відображає особливості цінової конкурентоспроможності країни.

Обсяг операцій із готівковою іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України, а саме купівлі, за підсумком 2017 р. значно зріс та становив 801,7 млрд. дол. США проти 134,3 млрд. дол. США в 2016 р. Тобто обсяг купівлі збільшився майже в шість разів, тоді як порівняно з 2015 р. – у 4,5 рази.

Тенденцією 2015–2017 рр. було значне переважання обсягів купівлі валюти над обсягами продажу, що було необхідним для мінімізації негативного впливу іноземних валют на економічну безпеку держави, підтримки рівноваги платіжного балансу та стабільності національної валюти, поповнення міжнародних резервів.

Одним з основних інструментів валютного регулювання в Україні виступають валютні інтервенції НБУ. Ситуація з обсягом валютних інтервенцій, здійснюваних НБУ протягом 2015–2017 рр., була неоднозначною. За 2015 р. було присутнє переваження купівлі над продажем на 76,2%. А в 2016–2017 рр. застосування валютних інтервенцій було переорієнтоване на збільшення запасів валютних резервів держави та збільшення продажу за 2016–2017 рр. відповідно в 2 та 4, 6 рази.

Таблиця 2

Основні тенденції валютного ринку в 2015–2017рр.

Показник	Рік		
	2015	2016	2017
Обсяг операцій на міжбанківському валютному ринку України з готівковою іноземною валютою (млн. дол. США в еквіваленті):			
– обсяг валюти, купленої банками в населення;	180,3	134,3	801,7
– обсяг валюти, проданої населенню	59,6	96,4	736,5
Обсяг валютних інтервенцій, здійснюваних НБУ:			
– купівля;	120,0	115,0	50,0
– продаж	28,6	234,4	232,5
Середньозважений курс гривні за операціями з готівковою іноземною валютою:			
– продаж у дол. США;	2498,76	2703,74	2760,73
– купівля в дол. США	2442,21	2658,23	2744,07
Офіційний курс гривні до долара США	24,0	27,2	28,1

Джерело: складено на основі [5]

Середньозважений курс гривні за операціями з готівковою іноземною валютою за 2015–2017 рр. залишався доволі стійким. Різниця між курсом купівлі та продажу становила за 2015 р. 2,3%, тоді як за 2016 р. зменшилася до 1,7%. Після деякої стабілізації на ринку різниця між курсами продажу та купівлі готівкової валюти на офіційному валютному ринку також скоротилася та встановилася в середньому на рівні 0,6% за підсумками 2017 р.

З початку 2017 р. національна валюта втратила частину своєї вартості. Офіційний курс гривні до долара США за 2015–2017рр. збільшився до 28,1 грн. за 1 дол. США. Причин для такої тенденції декілька, зокрема позначилися значні витрати на обслуговування державного боргу, а також від'ємний зовнішньоторговельний баланс. Послаблення гривні відносно долара США починаючи з 2017 р. зумовлене значною мірою зростанням попиту на іноземну валюту з боку нафто- та газотрейдерів, а також помірним зростанням цін на нафту на світовому ринку [6].

Зважаючи на дестабілізацію валютного ринку України, спричинену сукупністю політичних і соціально-економічних чинників, упровадження НБУ характеризувалися проведенням валютної лібералізації шляхом пом'якшення тимчасових антикризових обмежень, необхідність у яких була вичерпана. Основні положення нормативних актів Нацбанку щодо забезпечення стабільності на валютному ринку зазначають:

- пом'якшено валютні обмеження для операцій, пов'язаних із зовнішньоторговельною діяльністю;
- Національний банк запровадив спрощений порядок купівлі іноземної валюти для повернення за кордон іноземному інвестору процентів, нарахованих на залишок коштів на інвестиційному рахунку;
- знято обмеження на проведення операцій з обміну безготівковою іноземною валютою для фізичних осіб, які не є підприємцями;
- спрощено порядок купівлі та перерахування іноземної валюти за операціями іноземних інвесторів;
- уможливлено кредитування у гривні під заставу іноземної валюти на рахунках клієнтів;
- лімітування щодо видачі готівкових коштів в іноземній валюті з поточних (у т. ч. карткових) та депозитних рахунків клієнтів через каси та банкомати на добу;
- обмеження максимальної суми продажу готівкової іноземної валюти;
- обмеження на суму переказів фізичними особами іноземної валюти за межі України з диференціацією залежно від наявності підтверджуючих документів;
- обов'язковий продаж надходжень в іноземній валюті;

- обмеження строку розрахунків за операціями з експорту та імпорту;
- заборона дострокового погашення кредитів, позик (зокрема, фінансової допомоги) в іноземній валюті за договорами з нерезидентами;
- виключно у гривні видача готівкових коштів у межах України за електронними платіжними засобами, що емітовані як резидентами, так і нерезидентами, та ін. [5].

Крім того, для забезпечення стабілізації ситуації на валютному ринку доцільно зосередитися на таких напрямках:

- розвивати фінансовий ринок та якісні інструменти для заощаджень;
- створювати інституційно-правове середовище, яке б забезпечувало приплив іноземного капіталу;
- розв'язувати проблему подолання значного дефіциту державного бюджету і платіжного балансу;
- створювати належні умови для функціонування альтернативних каналів грошової трансмісії;
- унеможливити неконтрольоване використання кредитів рефінансування на валютному ринку;
- розробити механізми залучення довгострокових гривневих ресурсів;
- забезпечити достатній обсяг золотовалютних резервів та здійснювати пошук нестандартних джерел їх наповнення.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, основні показники, що характеризують стан валютного ринку України, мають негативну динаміку, що не може не відобразитися на діяльності вітчизняних підприємств, особливо імпортерів. Спостерігається суттєве ослаблення національної валюти та дестабілізація валютного ринку, що провокує непрогнозованість фінансових результатів діяльності економічних суб'єктів.

Таким чином, валютна політика Національного банку України повинна бути спрямована на розроблення й упровадження комплексу заходів щодо повернення довіри до національної валюти, лібералізації валютного ринку та продовження режиму плаваючого курсоутворення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гаряга Л.О. Нестабільність валютного курсу в Україні. Вісник соціально-економічних досліджень; за ред. М.І. Зверькова (гол. ред.) та ін. 2015. Вип. 2. № 57. С. 43–50.
2. Сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://minfin.com.ua>.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Черкашина К.Ф., Бур І.С. Тенденції валютного ринку України. Інфраструктура ринку. 2017. № 5. С. 186–189.

5. Офіційний сайт Національного банку України.
URL: <http://www.bank.gov.ua>.

6. Аналітичний огляд валютного ринку України.
URL: <http://rurik.com.ua>.

REFERENCES:

1. Garyaga L.O. (2015) Exchange rate instability in Ukraine Bulletin of Social and Economic Research; for ed. E. Zvieriakov (chief editor) [and others]. – Vip. 2. – No. 57. – P. 43-50.

2. Website of the Ministry of Finance of Ukraine. – [Electr. resource]. – Available at: <http://minfin.com.ua>

3. State Statistics Service of Ukraine [Electronic resource]. – Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Cherkashin K.F., Boer I.S. (2017) Trends in the foreign exchange market of Ukraine // Market Infrastructure. – No. 5. – P. 186-189.

5. Official site of the National Bank of Ukraine [Electronic resource]. – Available at: <http://www.bank.gov.ua>

6. Analytical review of the foreign exchange market of Ukraine [Electronic resource]. – Available at: <http://rurik.com.ua>.

Stasyuk A.V.

Student

University of Customs and Finance

Sosenkova K.R.

Student

University of Customs and Finance

Zavoloka L.O.

Senior Instructor at Department of Finance
of Business Entities and Insurance,
University of Customs and Finance

ANALYSIS OF THE EXCHANGE MARKET OF 2015–2017, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

In today's Ukraine, the currency market and its regulation occupy a leading place in economic policy. Foreign exchange relations are one of the most complex areas of a market economy since they focus on the problems of the national and world economy. The foreign exchange market of Ukraine, as well as currency markets of most countries of the world, largely reflects the state of the economy of the country.

The article investigates the currency market in the context of the NBU currency and exchange rate policy. The significant weakening of the national currency and the destabilization of the foreign exchange market are determined, provoking unpredictable financial indicators of economic entities. The state of the foreign exchange market of Ukraine under the influence of negative external and internal factors is analysed. The policy of the NBU, in particular regarding the use of its methods of currency regulation, is considered. The problematic aspects of the functioning of foreign exchange markets in the conditions of activation of processes of financial globalization, macroeconomic currency risks are revealed.

Consequently, the main indicators characterizing the state of the foreign exchange market in Ukraine are negative dynamics, which cannot but affect the activity of domestic enterprises, especially importers. There is a significant weakening of the national currency and the destabilization of the foreign exchange market, which provokes not the forecasting of the financial performance of economic entities.

Thus, the monetary policy of the National Bank of Ukraine should be aimed at the development and implementation of a set of measures to return confidence in the national currency, the liberalization of the currency market and the extension of the floating exchange rate regime.